

förvaras under lås i en nisch eller litet skåp (aumbry) vid norra sidan av koret. Dörren till aumbry får endast öppnas, när de konsekrerade elementen uttagas för kommunion eller ombytas. De måste förnyas minst en gång i veckan.

Betänkligheterna mot reservering uttrycktes bl. a. av biskopen av Norwich, som visserligen medgav, att konsekrerat bröd och vin skulle kunna föras till sjuka direkt från kyrkan, men samtidigt betonade, att reservation i praxis medför tillbedjan och att, teoretiskt sett, den som tror, att Herren Kristus förefinnes på den plats, där det reserverade

sakramentet bevaras, på ett sätt som han icke är närvarande på något annat ställe, är tvungen att tillbedja. Ingen rubrik kan kontrollera privat tillbedjan, och i den mån den nya reservationen är gynn-sam för dylik enskild tillbedjan, uttrycker den en lära, som står i strid mot engelska kyrkan. Ärkebiskopen av Canterbury framhöll där- emot, att ingenting vidtagits, som innebar en läroändring.

I ett appendix till HB har införts ordning för prim och kompletorium i nära likhet med Sarumbruket.

A. O. I. Hellerström.

Skriftermål och skriftetal.

Sam Stadener, Skriftermål och skriftetal. Ett inlägg till frågan om svenska kyrkans gudstjänst. Lund 1926.

Föreliggande skrift återger, givetvis väl i utökad form, ett föredrag, som förf. hållit vid Allm. Sv. prästföreningens möte i Örebro 1926. Den har ett visst aktuellt intresse som en kommentar och en motivering till den reservation, förf. funnit sig föranlåten att foga till 1926 års handboksförslag: han har däri tagit avstånd bl. a. från förslaget att infoga skriftermålet i högmässan. Förnämligast gestaltar sig hans framställning till en apologi för hittills gällande form för skriftermålets anordning.

Ett positivt värde har härvid framför allt betonandet av skriftetalets religiösa värde som en särskild gudstjänstakt och de råd, som givas för dess anläggning. Däremot måste det eftertryckligt betonas, att förf:s framställning av det nuvarande skriftermålets uppkomst i alltför hög grad bär prägeln av hans strävan att motivera det bestående. Vad

man här saknar, är framför allt känslan av att det lutherska skriftermålets historia genomgående är historien om dess förfall: kommunionförhöret utträngde det enskilda själavårdande samtalet, och det allmänna skriftermålet med avlösning i klump var en klen ersättning för den gamla bikten. Nu kvarstår egentligen själva skriftetalet som ett rudiment av det hela. Att även detta kan ha ett stort uppbyggligt värde är uppenbart, och därför bör det icke avskaffas, så länge intet bättre kan sättas i dess ställe. Men fråga är, om dess värde är så stort, att tvånget att hålla skriftermål med särskilt tal — utan tvång att deltaga däri — förtjänar att bibehållas, då det väsentligen försvårar nattvardens firande i högmässogudstjänsten. En annan sak är, om icke tiden nu vore inne att försöka i någon mån återvinna det enskilda skriftermålet eller att skapa någon annan form för en verklig förberedelse till sakramentets begående. De svårigheter, som en gång ledde till

att det allmänna skriftermålet tog överhanden — den stora massan av kommunikanter — existera icke längre. Då det givetvis icke kan bli fråga om att skapa något nytt tvång, kunde man måhända tänka sig, att en handledning för enskild självprövning och förberedelse utarbetades och finge sin plats i »En liten bönbok». Men därjämte vore det säkerligen önskvärt, att försök verkligen gjordes till det enskilda skriftermålets återvinnande.

Vad man vidare saknar i d:r Stadeners skrift är ett erkännande av att skriftermålets energiska betonande i den lutherska kyrkan lett till att nattvarden själv skjutits i skuggan och att detta innebär en stor förlust. Det har med sanning sagts, att »det svenska folket egentligen aldrig gått till nattvarden, utan till skrift». Men detta är också orsaken till att altarets sakrament hos oss i så hög grad fått något av botstämning över sig — botstämningen är på sin plats på dess förgård; men den heliga akten själv skulle främst vara *eukaristi*. Den förträngning av nattvardens innebörd, vilken blivit följd härav liksom av den överdrivet individualistiska prägel, som förkunnelsen om sakramentet för det mesta burit hos oss, bär en dryg del av skulden till dess nuvarande undanskjutna ställning i vårt gudstjänstliv. En annan risk, som skriftetalet medför, är att skriftetalaren på ett otillbörligt sätt trycker sin subjektiva prägel på en akt, som främst skulle präglas av det gudomligas höga objektivitet.

Alldeles särskilt finna vi oss för-anlåtna att ta avstånd från förf., då han till sist gör sig till tolk för det på senare tid ofta framförda kravet att skilja nattvardsgudstjänsten från högmässan. Att här vänta ett erkännande av den fullständiga högmässans enastående värde har

man väl knappast anledning till. Men däremot kunde man väl ha hoppats, att förf. i sitt försök till historisk motivering skulle ha avhållit sig från direkt felaktiga uppgifter. Han skriver emellertid: »Den gamla kyrkan hade predikogudstjänsten och nattvardsgudstjänsten. I den romerska kyrkan äro de sammanförda på ett klumpigt sätt till en gemensam mässa». Det behövs ingen särskilt djupgående liturgisk insikt för att konstatera, hur fullkomligt vilseledande denna framställning är. Väl är det sant, att man för den allra äldsta tiden sannolikt har att räkna med ordets och sakramentets gudstjänster såsom från varandra skilda. Men faktiskt veta vi härom mycket litet, och det gäller i varje fall en tid, då vi ännu knappast ha att räkna med fast utgestaltade liturgiska former. Den första direkta framställning vi ha av den kristna huvudgudstjänsten i Justinus Martyrens klassiska skildring från mitten av det 2:dra århundradet visar oss redan den kombination av ordets och sakramentets gudstjänst, som vår fullständiga svenska högmässa alltjämt bevarar — men som d:r Stadener synes betrakta som enbart den romerska kyrkans »klumpiga» påfund. Att denna sammansatta gudstjänstform dominerar i alla utbildade liturgier från den gamla kyrkan, behöver icke särskilt framhävas. Ingen annan gudstjänsttyp har i sådan grad hela kyrkans tradition bakom sig. Detta är måhända enbart icke tillräckligt för att motivera dess bibehållande som normal gudstjänstform även hos oss. Men i varje fall borde det vara tillräckligt för att mana våra liturgiska reformatorer att taga i allvarligt övervägande, om den icke gömmer djupare värden, än de hittills funnit däri.

Yngve Brilioth.